

Sandlager i Sjögatan

L2010:1734

Sjögatan invid kv Slottsvakten 3

Vadstena stad och kommun

Östergötlands län

Linnéa Hernqvist

Helén Romedahl

Tekniska och administrativa uppgifter

Fastighet/område/sträcka	Sjögatan invid kv Slottsvakten 3
Stad/Socken	Vadstena
Kommun	Vadstena
Län och landskap	Östergötland
Fornlämning	L2010:1734
Koordinatsystem	SWEREF 99TM
Höjdsystem	RH 2000
Mätteknik	RTK-GPS
Typ av undersökning	Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning
Lst dnr	431-17118-2022
Lst handläggare	Maria Sjöqvist
ÖM dnr	0057/23
ÖM projektnr	002185
KMR uppdragsnummer	202300284
Uppdragsgivare	Länsstyrelsen Östergötland
Kostnadsansvarig	Solör Bioenergi Öst
Projektledare	Helén Romedahl
Biträdande projektledare	-
Personal	Linnéa Hernqvist
Rapportansvarig	Linnéa Hernqvist och Helén Romedahl
Fältarbete/fältarbetstid	2023-03-22–2023-03-23
Totalt utreddes/undersöktes	4,5m ²
Foto	Ja
Fynd	Nej
Analys	-
ÖM Intrasis nr	-
Grafik	Helén Romedahl
Renritning	Johan Levin
Grafisk form	Johan Levin

Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands museum.
Upphovsrätt: om inget annat anges gäller Creative Commons licens CC BY.
Villkor på <http://creativecommons.org/licenses/by/2.5/se>

Sandlager i Sjögatan

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Områdesbeskrivning och tidigare arkeologiska undersökningar	4
Syfte och metod	6
Resultat	6
Referenser	7
Bilaga 1. Ritningar	8

Omslagsbild: Sjögatan fotograferad från Slottsgatan, Linnéa Hernqvist, ÖM.

ÖSTERGÖTLANDS MUSEUM
ARKEOLOGI OCH BYGGNADSVÅRD

Box 232 • 581 02 Linköping • 013 - 23 03 00 • www.ostergotlandsmuseum.se

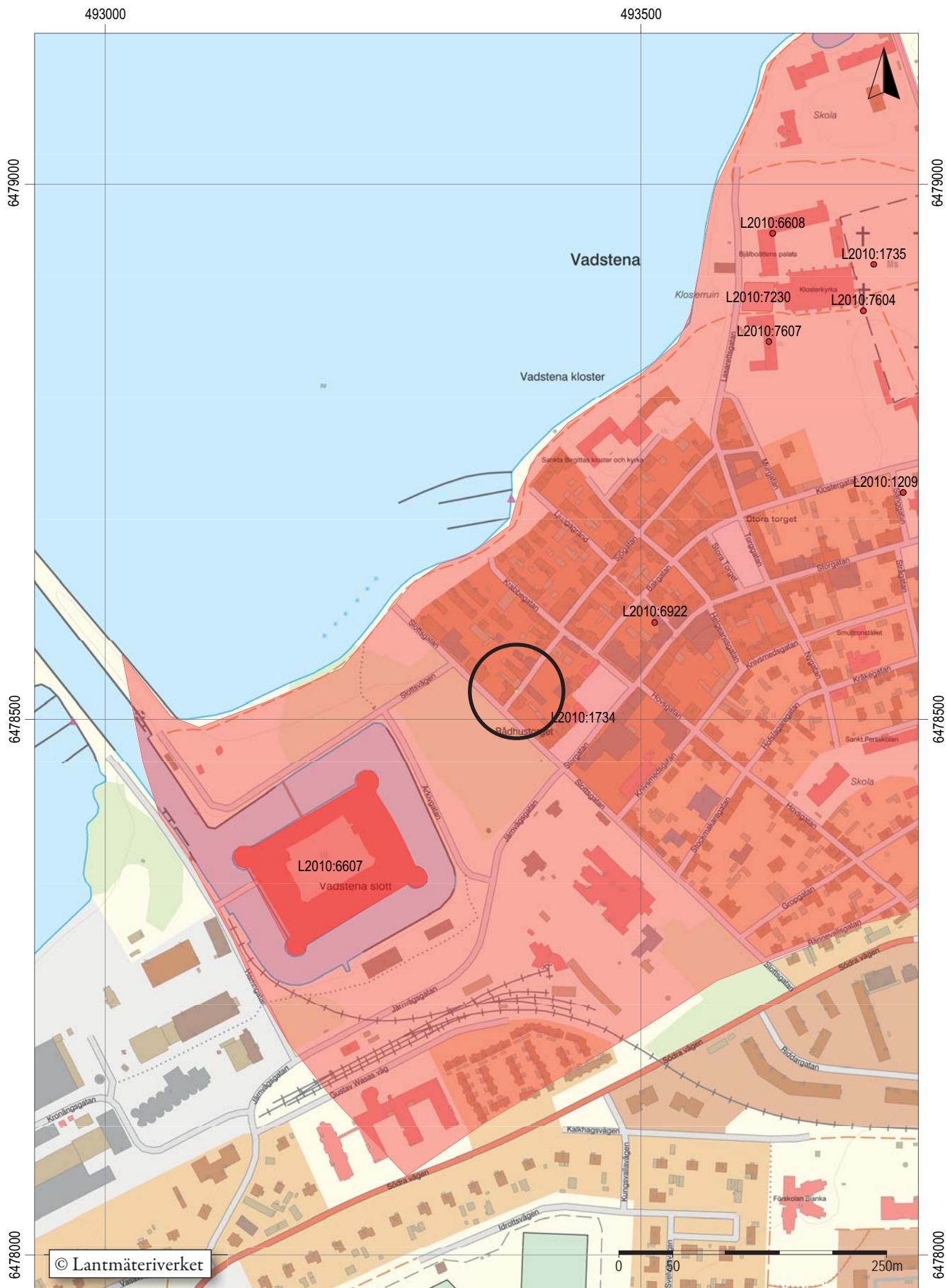
Sammanfattning

I mars 2023 utförde Östergötlands museum en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning i Sjögatan i Vadstena, inom fornlämningsområde L2010:1734, Vadstena medeltida och historiska stadsområde. Arbetet utfördes i samband med schaktning för en fjärrvärmeservis till fastigheten kv Slottsvakten 3. Huvuddelen av schaktet var stört av tidigare ledningsdragningar men inom ett parti fanns bevarade kulturlager.

Helén Romedahl
antikvarie

Linnéa Hernqvist
antikvarie

Figur 2. Utdrag ur digitala Fastighetskartan med undersökningsområdet markerat. Skala 1:5 000.

Inledning

I mars 2023 utförde Östergötlands museum en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning i Sjögatan i Vadstena, inom fornlämningsområde L2010:1734, Vadstena medeltida och historiska stadsområde. Arbetet utfördes i samband med schaktning för en fjärrvärmeservis till fastigheten kv Slottsvakten 3. Arbetet utfördes på uppdrag av Länsstyrelsen Östergötland. Ansvarig för fältarbetet var Linnéa Hernqvist. För rapportarbetet svarade Linnéa Hernqvist och Helén Romedahl. För de arkeologiska kostnaderna svarade Solör Bioenergi Öst.

Områdesbeskrivning och tidigare arkeologiska undersökningar

Exploateringsområdet ligger centralt inom det medeltida och historiska stadsområdet, strax nordväst om Rådhusorget och strax väster om slottsanläggningen. Mot bakgrund av 1705-års stadskarta illustreras att aktuellt schakt ligger ca 170 m från det som då var Vätterns strandlinje. På grund av utfyllnadsarbeten inför byggandet av strandpromenaden är det idag däremot närmare 300 m ner till Vätterns strand.

Figur 3. Schaktet som togs upp i anslutning till fastigheten vid Sjögatan 5. Skala 1:500.

Flera arkeologiska undersökningar har utförts såväl i Sjögatan som i angränsande kvarteret Slottsvakten. Vid en undersökning år 1981 påträffades i kvarteret Slottsvakten vattenavsatta lager, kulturlager och konstruktioner som kan sättas i samband med bryggor som lett ut i Vättern. Åtta år senare gjordes ännu en förundersökning i kvarteret varvid man bl a dokumenterade en barkklädd grop samt en stockverkskonstruktion, tolkad som ett eventuellt bryggkar (Hedvall 1990 med där anförd litteratur).

Brygg- och kajkonstruktioner har dokumenterats inom kv Slottsvakten 1 (Karlsson 2013 och där anförd litt.) I samband med VA-arbeten under 1980-talet utfördes en arkeologisk schaktningsövervakning i Sjögatan – i etappen mellan Slottsgatan och Helgeandsgatan. I sektionerna som var belägna närmast nu aktuella schakt dokumenterades bl a en kullerstensläggning, raseringslager, kulturpåverkade skikt med sjösand samt avsatta kulturlager. Schaktdjupet uppgick till 2 m (Tagesson 1984).

Figur 4. Schaktet mot bakgrund av 1705 års stadskarta. Skala 1:1 000.

Syfte och metod

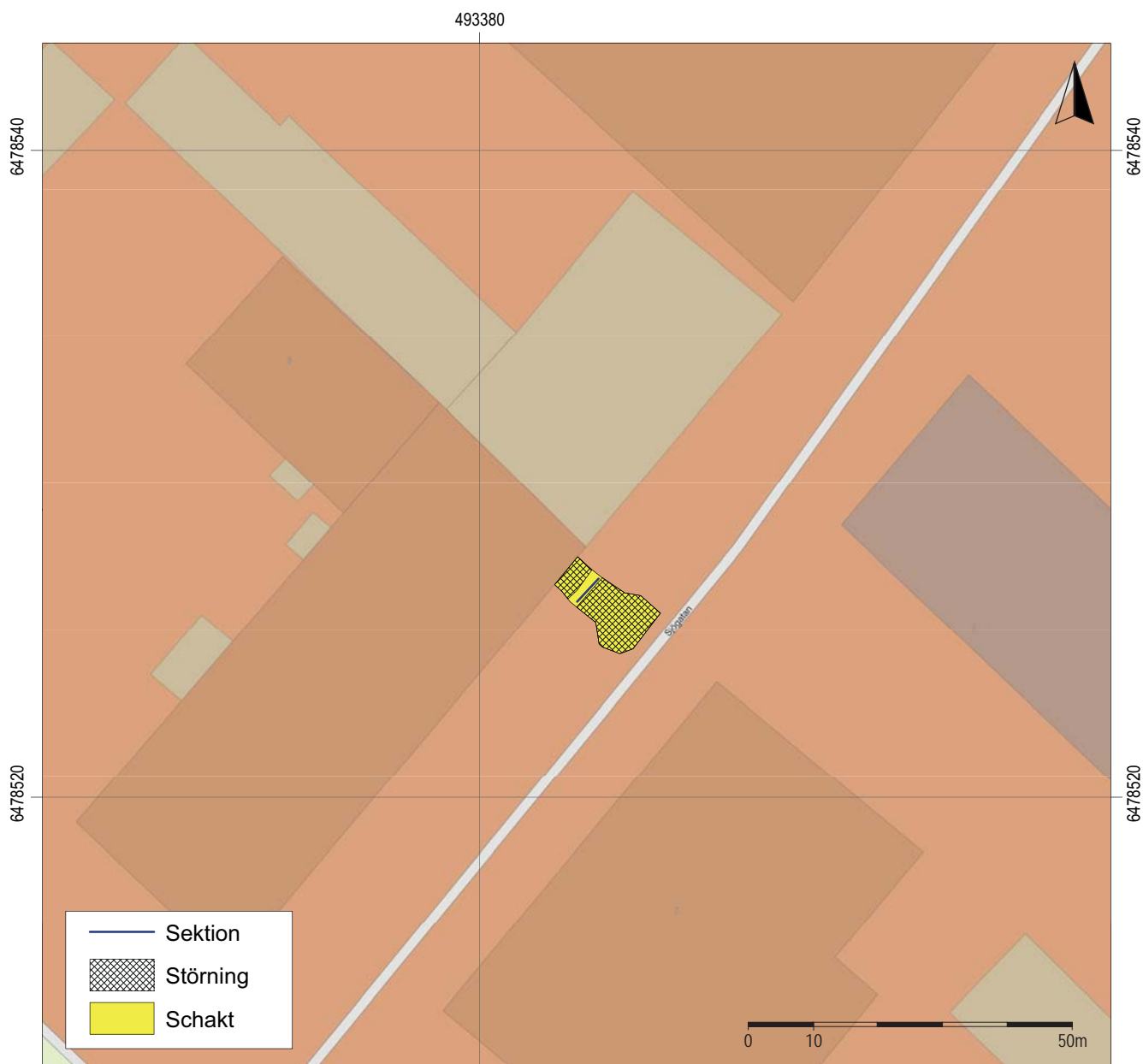
Syftet med den arkeologiska undersökningen var att se till att fornlämningen berördes så lite som möjligt av arbetsföretaget. De lämningar som framkom vid schaktningen skulle genom vetenskaplig metod dokumenteras avseende karaktär och omfattning samt om möjligt dateras.

Den arkeologiska undersökningen genomfördes som en schaktningsövervakning. Påträffade lämningar undersöktes genom handgrävning och dokumenterades med skriftlig beskrivning, fotografi och profilritning. Inmätning gjordes med RTK-GPS. Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands museum. Inga fynd tillvaratogs vid undersökningen.

Resultat

Schaktet var 4,4 m² stort och grävdes till ett djup om 0,6–1,2 m. I Sjöгатans mitt grävdes schaktet ned till ca 1,2 m djup för att ta fram befintlig fjärrvärmeledning. Upp mot husväggen släntades schaktet till ca 0,60 m under trottoarstenen. Från husväggen och en halv meter ut i gatan var marken omrörd av olika kabelschakt och av frischaktet till huset. I frischaktet var omrörda kulturlager blandat med sand, byggnadsavfall och modernt glas. Schaktningen blottade husgrunden som var byggd med granitblock.

Endast en smal ”remsa” om 1,0 x 0,4 m i plan var orörd mark med flerskiktade kulturlager. Kulturlagernivån framkom på 0,40 m djup under markytan. Här

Figur 5. Schaktet var stört av tidigare ledningsdragningar samt frischakt. Endast en liten remsa innehöll bevarade kulturlager. Skala 1:200.

behövde schaktet grävas till 0,6 m djup vilket gjorde att bara den övre delen av lämningen undersöktes, men eftersom störningen ute i gatan (befintligt fjärrvärmeschakt) tömdes på jord så blev det en klack i slänten med en profilvägg som dokumenterades genom profilritning. På så sätt blev det ett ”titthål” ner till djupare liggande lager som inte påverkades av schaktningen.

Här nedan presenteras undersökningsresultaten i stratigrafisk ordning, från det befintliga schaktdjupet på 0,6 m och upp till dagens asfalt. För ytterligare detaljer hänvisas till sektionsritningen i bilaga 1. I botten av schaktet skymtade toppen på ett brunt kulturlager som inte kunde utredas närmare då färdigt schaktdjup nåddes här (L10).

Figur 6. Exempel på skikt med ljus kulturpåverkad sjösand vilken tolkas representera äldre gatunivåer. Foto från sydöst, Linnéa Herrnqvist, ÖM.

Efterföljande lager 9–5 utgjordes av ljus sand som var varvad med brungråa strimmiga och kulturpåverkade sandlager, se fig 6. Ovan sanden följde sedan ett tunt lager med siltig och smetig lera som innehöll en del träflis, tegelkross och djurben (L4). Efter L4 följde sedan ytterligare två skikt med sand, L2 och L3. Sista stratigrafiska nivån utgjordes av moderna bärlager (L1).

Avslutande kommentar

Lagerbilden som dokumenterades vid aktuell undersökning visar samstämmighet med den som tidigare dokumenterats i Sjögatan (se Tagesson 1984), d v s förekomst av kulturpåverkade skikt med sjösand. Den bruna sanden formade små fördjupningar, vilket sannolikt är spår efter äldre gatubeläggningar av kullersten som tagits bort. Möjligen kan den ljusa sanden då tolkas som påförda utjämningslager som utgjort underlag för stenlagda gatunivåer. Dessa skikt med kulturpåverkad ljus sand är för övrigt vanligt förekommande på flera andra platser inom Vadstenas medeltida och historiska stadsområde och brukar i allmänhet sättas i samband med just gatunivåer.

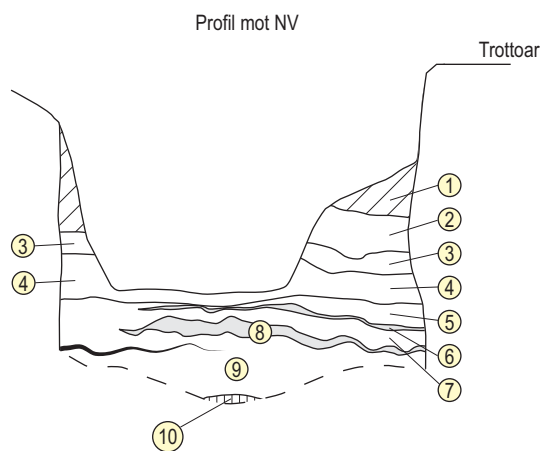
Referenser

- Hedvall, R. 1990. *Slottsvakten 1 Gamla bryggeriet, Vadstena stad och kommun, Östergötland*. Riksantikvarieämbetet. Avdelningen för arkeologiska undersökningar. Rapport UV Öst 2000:51.
- Karlsson, E. 2013. *Värme till Slottsvakten*. Kv Slottsvakten 2. Östergötlands museum. Rapport 2013:55.
- Tagesson, G. 1984. *Sjögatan*, Vadstena stad och kommun. Arkeologisk kontroll och dokumentation. Östergötlands museum, arkivrapport dnr 212/83.

Kartmaterial:

- 1705 års stadsplanekarta av Johan Ekebaum. Lantmäterimyndighetens arkiv Akt D121-1:4

Bilaga 1. Ritningar

1. Störning.
2. Brungrå, lerig sand.
3. Ljusbul, grov sand.
4. Mörk, brungrå, siltig lera. Smetig med inslag av träflis, tegelkross, djurben, järnspik.
- 5-9. Ljus sand varvad med strimmiga och ojämna kulturpåverkade sandlager.
10. Toppen av kulturlager som syntes i schaktbotten.

I mars 2023 utförde Östergötlands museum en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning i Sjögatan i Vadstena, inom fornlämningsområde L2010:1734, Vadstena medeltida och historiska stadsområde. Arbetet utfördes i samband med schaktning för en fjärrvärmeservis till fastigheten kv Slottsvakten 3. Huvuddelen av schaktet var stört av tidigare ledningsdragningar men inom ett parti fanns bevarade kulturlager.

ISSN 1403-9273

Rapport 2023:26